

Sources of illustrative material

1. Кобилянська О. Ю. Людина / О. Ю. Кобилянська. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrlib.com.ua/books/printzip.php?id=51&bookid=2>
2. Кобилянська О. Ю. Природа / О. Ю. Кобилянська // Твори. – Ужгород : Карпати, 1983. – 504 с.
3. Lawrence D. H. Lady Chatterley's Lover / D. H. Lawrence. – London : Penguin Books, 1994. – 364 p.

Романишин Наталія. Інтегрований фрейм «Человек и Природа» в художественном дискурсе как средство интерпретации авторской прагматики (на материале произведений Ольги Кобилянской и Дэвида Лоуренса). В статье представлено описание интегрированного фрейма «Человек и Природа» как когнитивной структуры, основанной на категориальных знаниях о природе и человеке, а также исследован комплекс идей, воплощённых в образах природы в произведениях Д. Г. Лоуренса и О. Кобилянской. Рассматривается понятие «художественного дискурса», а его фреймовая организация интерпретируется как система элементов эстетического и художественного воплощения реальности, отображающая социальные, прагматические и этнокультурные характеристики. Полученные результаты демонстрируют роль внутрифреймовых связей в создании идейно-художественного смысла анализированных произведений, общие концептуальные и образно-эстетические линии в произведениях обоих писателей.

Ключевые слова: фрейм, фреймовый анализ, дискурс, образ, английская и украинская литература, концепт, художественный концепт, семантико-когнитивный анализ.

Романишин Наталія. Інтегрований фрейм «Людина і Природа» у художньому дискурсі як засіб інтерпретації авторської прагматики (на матеріалі творів Д. Г. Лоуренса «Коханець Леді Чатерлей» та О. Кобилянської «Людина» та «Природа»). У статті описано інтегрований фрейм Людина і Природа як когнітивне структури, заснований на категоріальних знаннях про природу та людину, а також досліджено комплекс ідей, утілених у природних образах у творах Д. Г. Лоуренса та О. Кобилянської. Розкрито поняття «художній дискурс», а його фреймова організація тлумачиться як система елементів естетичного та мистецького втілення реальності, що відображає соціальні, прагматичні та етно-культурні характеристики. Отримані результати демонструють роль внутрішньо фреймових зв'язків у творенні ідейно-художнього змісту аналізованих творів, спільні концептуальні та образно-естетичні лінії у творах обох письменників.

Ключові слова: фрейм, фреймовий аналіз, дискурс, образ, англійська та українська література, концепт, художній концепт, семантико-когнітивний аналіз.

The article acted to the editorial board
03.04.2013

УДК 811.112.2'42

Людмила Савош

Ритм як одна з функціональних фоностилістичних ознак озвученого тексту

Статтю присвячено актуальному питанню сучасної лінгвістики – дослідженню ритму як важливої функціональної фоностилістичної ознаки озвученого тексту. Розкрито значення ритму в усній реалізації художнього тексту. Здійснено спробу виявити механізм впливу на адресата за допомогою прийомів ритмічної організації тексту. Доведено, що ритмічні прийоми уможливають інтенсивність і співпереживання реципієнта, а також виступають у ролі засобів передачі почуттів та емоцій. Таке трактування дає змогу наголосити на прагматичному характері ритму.

Ключові слова: ритм, озвучений текст, коротка проза, стиль.

Постановка наукової проблеми та її значення. Актуальність обраної теми зумовлена спрямованістю сучасних мовознавчих студій на комплексний фоностилістичний аналіз з активним включенням просодії як основного функціонального компонента формування тексту. Вивчення ритму як складника плану вираження, нерозривно пов'язаного з семантикою і прагматикою тексту, сприяє дослідженню механізму текстотворення з погляду його породження та смислосприйняття.

Мета дослідження полягає у визначенні ритмічної моделі озвученого художнього тексту і передбачає розкриття ролі мовленнєвого ритму як невід'ємного складника просодичної організації усного тексту.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких **завдань**:

- розкрити значення ритму для текстів короткої прози;
- виявити механізм впливу на слухача за допомогою ритму;
- встановити специфіку ритмізації художнього тексту на прикладі короткої прози.

Об'єкт дослідження – усна реалізація художнього тексту.

Предмет дослідження – ритмічна організація озвученого художнього тексту.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Текст як складне багатоаспектне явище викликає інтерес багатьох лінгвістів. Домінуючим напрямком дослідження тексту висувають функціоналізм, який спирається насамперед на діяльнісні, комунікативні, інформаційно-функціональні та когнітивні результати дослідження тексту. Він «враховує попередню обумовленість свободи авторського вибору тих чи тих засобів вираження смислової структури» [2, с. 508].

Комплексний фонетичний аналіз тексту першочергово передбачає вивчення його фонетичних компонентів, зокрема, особливостей ритмічної організації.

Аналіз робіт, присвячених вивченню ритму, засвідчує, що проблема взаємодії просодичних підсистем останнім часом – предметом розгляду багатьох науковців [3; 4; 7].

Ритмом розуміємо як «чергування будь-яких елементів (звукових, мовленнєвих), що відбувається з певною послідовністю, частотою, швидкістю перебігу, здійснення чого-небудь» [1].

Найширше розуміння ритму, яке відображає особливості цього явища в усіх сферах, не відображає особливостей ритму саме художньої прози. Велика радянська енциклопедія тлумачить ритм як «регулярне повторення подібних і сумірних мовних одиниць, яке виконує структуруючу, текстотворюючу і експресивно-емоційну функції; основа естетичної організації художнього тексту» [2, с. 416].

Ю. А. Васік називає ритм явищем досконалим, унікальним й почасти автономним, оскільки розуміється у найширшому смислі як особлива організація мовленнєвого континууму, де в центрі уваги стоїть регулярність, специфіка міжрівневої інтеграції всіх мовних одиниць. Ритм виокремлює адекватне використання мовних засобів, що сприяє породженню риторично ефективного дискурсу [3].

Проте існує й інша думка. Так, О. О. Вольфовська розуміє під ритмом «принцип організації періодично повторюваних у мовленні схожих, або подібно структурованих та порівнюваних одиниць» [4, с. 22]. Однак у своєму дослідженні авторка висуває гіпотезу про можливу аритмічність, яка прослідковується у просодичній організації текстів німецьких політичних діячів.

Таку непостійність і зміну динаміки ритму досліджує Т. Л. Скрипняк на прикладі німецьких проповідей, роблячи висновок, що подібні процеси сприяють більшій експресивній та емоційній насиченості змісту. Ритм за структурою варіює від плавного й простого до стакатоподібного й змішаного та передає ставлення мовця до почутого. Варіативність ритму залежить від теми та емоційного насичення тексту. Плавний регулярний ритм викликає в адресата відчуття монотонності та заспокоєння, у той час як стакатоподібний ритм спричиняє появу різноманітних емоцій, відчуття активності, напруженості тощо [7].

Пропонуємо розглядати ритм як динамічний комплекс взаємодії мовних рівнів, який здатен активізувати сприйняття слухача, передати йому авторський задум. Загальна тональність тексту, розуміння його семантики найбільше залежать від ритмічної взаємодії мовних рівнів. Ритм забезпечує ораторську доцільність, чіткість і є складним ораторським механізмом.

Досліджуючи ритмічну організацію тексту, що звучить, слушним буде розгляд особливостей сегментування мовлення, тому що семантико-синтаксичне членування мовленнєвого потоку не завжди збігається з його інтонаційно-ритмічним сегментуванням. Мовлення часто відрізняється асиметрією взаємовідношення плану змісту й плану вираження та асиметрією окремих компонентів плану вираження [6, с. 51]. У тексті короткої прози такі розбіжності можна розглядати як усвідомлену дію мовця для досягнення мовленнєвого впливу, яка виражається у частому наголошуванні слів, що сприяє зміні ритміки тексту, у варіюванні мелодійного рисунку, появі специфічних пауз тощо. Це дослідження пропонує проаналізувати фонетичне сегментування мовлення лише за допомогою ритмо-інтонаційних засобів.

Одиницею сегментування оберемо ритмогрупу, яку розуміємо як «одне або декілька слів, об'єднаних спільним основним наголосом; при цьому не виключається наявність додаткового наголосу» [5].

На прикладі художньої короткої прози – байки Martin Luther «Untreue vom Frosch und der Maus» встановлено основні закономірності ритмізації такого виду тексту:

Untreue ↓ vom *Frosch* ↑ und der *Maus* ↓

Eine Maus wäre gerne über ein Wasser gekommen ↑ und *konnte nicht*, ↓ und *bat einen Frosch* ↑ um *Rat und Hilfe*. ↓ *Der Frosch war ein Schalk* ↓ und *sprach zur Maus*: ↑ «*Binde deinen Fuß* ↑ an *meinen Fuß* ↓, *so will ich schwimmen* ↑ und *dich hin überziehen*. ↓»

Da sie aber aufs Wasser kamen, ↑ *tauchte der Frosch hin* 'unter ↑ und *wollte die Maus ertränken*. ↓

Indem aber die Maus sich wehrte → und *mühte*, ↑ *flog eine Weihe daher* und *erhaschte die Maus*, ↓ *zog den Frosch auch mit heraus* → und *fraß sie beide*. ↓

Lehre: ↓ *Sieh dich vor*, ↑ mit *wem du handelst*. ↓ *Die Welt ist falsch* ↑ und der *Untreue voll*. ↓ *Denn welcher Freund den anderen vermag*, ↑ *der steckt ihn in den Sack*. ↓

Doch schlägt Untreue ↑ *allzeit ihren eigenen Herrn*, ↓ *wie dem Frosch hier geschieht*. ↓

Проведений аудитивний аналіз дає змогу стверджувати, що в цьому тексті чітко простежуються нетрадиційні засоби використання інтонаційних компонентів, що не відповідають установленим правилам і мають цільову настанову – вплинути на слухача.

Цікаво звернути увагу на заголовок. Незважаючи на відсутність засобів пунктуації після "Untreue", можна чути спадну мелодику і тривалу паузу. Таким чином виражено позицію диктора до *зради*. Цю моральну категорію описано в тексті на прикладі тварин, однак вона може бути перенесена на людей, що й пояснює негативне ставлення до неї з боку читача.

У тексті немає абзаців, але за допомогою пауз його можна поділити на тематичні єдності, кожна з яких несе окреме семантичне навантаження. Це допомагає слухачеві розпізнати нову тему, інтерпретувати почуте, зробити висновки. Ритм у такому виді тексту – це поєднання в єдине ціле однотипних одиниць, які створюють у тексті ієрархічну систему, покликану передати певну інформацію.

Мовець сильніше виділяє наголошені склади та використовує емпатичний наголос, поєднуючи його зі спадною мелодикою і паузою, хоча думка ще не завершена. Перед виділеним словом теж з'являється довга пауза. Завдяки таким прийомам увага слухача зосереджується на певному слові, підкреслюється його особлива семантична наповненість, яка під час нейтрального читання залишилася б непоміченою.

Із зазначеного вище стає зрозумілим, що паузація – важливий компонент ритмізації тексту.

Особлива функція ритму – сегментування мовленнєвого потоку на ритмічні групи. Адресант виділяє наголосом найважливіші слова, що дає змогу досягнути мету висловлювання. Членування мовлення має, таким чином, прагматичний характер й уможливує виконання однієї з основних ролей ритму – переконання аудиторії.

Помітна в тексті також аритмія – нетиповий мовленнєвий ритм, покликаний виразити авторську позицію, передати естетичну інформацію, акцентувати увагу на чомусь важливому, вплинути певним чином на реципієнта.

Із погляду стилістики ритм допомагає розкодувати отримане повідомлення і, таким чином, упізнати стиль тексту, вплинути на підсвідомість адресата, уможливити інтенсивність залучення і співпереживання.

Ритмічна організація тексту з самого початку направлена на слухача. Ритмічні прийоми – чудовий засіб передачі почуттів, емоцій, поглядів персонажів. Читання твору вимагає яскравих і сильних форм впливу на слухача, тому ритм найбільший для короткої прози.

Висновки. Отже, ритм – важлива функціональна фоностилістична ознака озвученого тексту, засіб, за допомогою якого автор здійснює поставлене завдання – наголосити, переконати, вплинути на слухача. Ритм полегшує розуміння і сприйняття твору, підсилює зображувальний ефект, передає прихований зміст.

Перспективи подальшого дослідження. Питання щодо визначення функціональної природи ритму прозового тексту недостатньо досліджене, тому і сьогодні актуальне. Подальше вивчення цієї проблеми буде спрямоване на дослідження ритму в художніх текстах різних авторів.

Джерела та література

1. Большой энциклопедический словарь [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.vedu.ru/BigEncDic>.
2. Большой энциклопедический словарь. Языкознание / [гл. ред. В. Н. Ярцева]. – 2-е изд. – М. : БРЭ, 1998. – 685 с.
3. Васік Ю. А. Ритмічна організація англомовного політичного дискурсу (експериментально-фонетичне дослідження на матеріалі промов сучасних політиків Великої Британії) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / Васік Юлія Анатоліївна. – Донецьк, 2008. – 19 с.
4. Вольфовська О. О. Риторичний потенціал ритму німецькомовної політичної промови / О. О. Вольфовська // Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. – 2011. – № 6. Ч. 1. – С. 21–25.
5. Вольфовська О. О. Ритмогрупа як одиниця сегментування підготовленого мовлення (на матеріалі підготовленого мовлення сучасних політичних діячів Німеччини) / О. О. Вольфовська // Мовні і концептуальні картини світу. – 2010. – Вип. 30. – С. 327–333.
6. Земская Е. А. Русская разговорная речь / Е. А. Земская. – М. : Наука, 1983. – 221 с.
7. Скрипняк Т. Л. Риторичний аспект просодії німецькомовної проповіді (експериментально-фонетичне дослідження) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / Скрипняк Тетяна Леонідівна. – К., 2009. – 17 с.

Савош Людмила. Ритм как один из функциональных фоностилистических признаков озвученного текста. Стаття посвящена актуальному вопросу современной лингвистики – исследованию ритма как важного функционального фоностилистического признака озвученного текста. Ритм представляется как динамический комплекс взаимодействия языковых уровней, способен активизировать восприятие слушателя, передать ему авторский замысел. Общая тональность текста, понимание семантики наиболее зависят от ритмической взаимодействия языковых уровней. Ритм обеспечивает ораторскую целесообразность, четкость, и является сложным ораторским механизмом. Раскрывается значение ритма в устной реализации художественного текста. Осуществляется попытка выявить механизм воздействия на адресата с помощью приемов ритмической организации текста. В статье доказано, что ритмические приемы делают возможным интенсивность и сопереживание реципиента, а также выступают в качестве средства передачи чувств и эмоций. Такая трактовка позволяет подчеркнуть прагматический характер ритма.

Ключевые слова: ритм, озвученный текст, короткая проза, стиль.

Savosh Liudmyla. Rhythm as one of Functional Phonostylistic Feature of a Sounded Text. The article is devoted to an actual issue of modern linguistics: the study of rhythm as an important functional phonostylistic characteristic of a sounded text. Rhythm is a dynamic complex of the interaction of language levels, is able to activate the perception of the listener, to give him the author's intent. The overall tone of the text, understanding the semantics are most dependent on the rhythmic interaction of language levels. Rhythm provides rhetorical appropriateness, clarity, and is a complex mechanism of oratory. The meaning of the rhythm in a sounded literary text is studied. It attempts to identify the mechanism of action on a listener using techniques of rhythmic organization of the text. It is proved that the rhythmic techniques make possible the intensity and empathy of the recipient, as well as act as means of rendering feelings and emotions. This interpretation allows us to emphasize the pragmatic nature of the rhythm.

Key words: rhythm, sounded text, short story, style

Стаття надійшла до редколегії
28.02.2013 р.

УДК 81'22'27

Тетяна Семенюк

Особливості реалізації категорій інтертекстуальності, інтеріконічності та інтерсеміотичності в німецькомовних полікодових текстах

У статті проаналізовано основні концепти текстової діалогічності – інтертекстуальність, інтердискурсивність, інтеріконічність та інтерсеміотичність, які є результатом інтерсеміотичної взаємодії двох або більше

© Семенюк Т., 2013